

Manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi**Tursunova Dilshoda Jahongirovna**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi o'rganilgan. Maqolada o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish, makoniy tafakkur va rang-shakl uyg'unligini oshirish hamda amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etishning metodik yondashuvlari tahlil qilinadi. Manzara janrida ishlash orqali talabalar tabiatni kuzatish, vizual tafakkurini rivojlantirish va o'z tasavvurlarini amalda ifodalash imkoniga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, maqolada manzara janrini dars jarayoniga integratsiya qilishning pedagogik va didaktik imkoniyatlari ko'rsatib o'tiladi.

KALIT SO'ZLAR: manzara janri, tasvir, tasavvur, tasviriy san'at, ijodiy faoliyat, kompozitsiya, rang va shakl uyg'unligi, pedagogik metodlar, amaliy mashg'ulotlar, ta'lim samaradorligi, didaktik imkoniyatlar.

Manzara janri tasviriy san'atning eng qadimiy va keng tarqalgan yo'nalishlaridan biri bo'lib, o'quvchilarda tabiatni kuzatish, makoniy tafakkur va kompozitsion fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Tasviriy san'at darslarida manzara ishlari nafaqat texnik ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki o'quvchilarning ijodiy tafakkurini, vizual sezgirligini va rang-shakl uyg'unligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, manzara janri o'quvchilarga atrof-muhitni chuqurroq anglash va tabiiy ob'ektlarni estetik jihatdan idrok etish imkonini beradi.

Manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi o'quvchilarning ijodiy erkinligini rag'batlantirish, ularning badiiy didini rivojlantirish va san'atga bo'lgan qiziqishini oshirishning samarali vositasidir. Darslarda talabalar nafaqat obyektlarni tashqi ko'rinishiga qarab chizishni o'rganadilar, balki o'z ichki tasavvurlarini, hissiyot va fikrlarini vizual shaklda ifodalashni ham egallaydilar. Bu jarayon ularni o'z ijodiy qarashlarini rivojlantirishga, ranglarni uyg'unlashtirish va shakllarni harmonik tarzda joylashtirish ko'nikmalarini mustahkamlashga yo'naltiradi.

Manzara ishlari dars jarayonida amaliy mashg'ulotlar, vizual materiallar va tabiatni to'g'ridan-to'g'ri kuzatish orqali o'quvchilarning makoniy idrokini oshiradi. Shu bilan birga, talabalarga kompozitsiya printsiplari, perspektiva, yorug'lik va soya kabi badiiy elementlarni amalda qo'llash imkoniyatini yaratadi. Individual yo'naltirish va guruh mashg'ulotlari o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi, konstruktiv tanqid va baholash orqali ularning ish sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi nafaqat texnik va badiiy ko'nikmalarni, balki o'quvchilarning ijodiy tafakkuri, estetik didi va san'atga

bo'lgan qiziqishini rivojlantirishda markaziy o'rin tutadi. Ushbu maqolada manzara janrida ishlashning pedagogik va didaktik imkoniyatlari, o'quvchilarning ijodiy faoliyatini oshirishdagi roli va ta'lim samaradorligini ta'minlash usullari batafsil tahlil qilinadi.

Manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish va tasviriy ko'nikmalarini mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu jarayon o'quvchilarga tabiat va atrof-muhitni chuqurroq anglash, makoniy tafakkurini rivojlantirish va rang-shakl uyg'unligini his qilish imkonini beradi. Darslarda talabalar nafaqat tashqi ko'rinishlarni chizishni o'rganadilar, balki o'z ichki tasavvurlarini va hissiyotlarini vizual shaklda ifodalashni ham egallaydilar. Shu bilan birga, manzara ishlari o'quvchilarning badiiy didini shakllantirish, san'atga bo'lgan qiziqishini oshirish va ijodiy erkinlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich bosqichda o'quvchilar oddiy shakllar, daraxtlar, suv havzasi, tog' va boshqa tabiiy elementlarni chizish mashqlari orqali makoniy tafakkur va vizual sezgirlikni rivojlantiradilar. Bu bosqichda ularni ranglarni uyg'unlashtirish, chiziqlarni aniq chizish va detalni ajratib ko'rish bo'yicha ko'nikmalar shakllantiriladi. Shu bilan birga, talabalarga oddiy kompozitsiya printsiplari o'rgatiladi va ular bir nechta elementlarni bir makonda to'g'ri joylashtirishni o'rganadilar.

Keyingi bosqichda murakkabroq landshaft elementlarini ishlashga o'tiladi. Talabalar bir kompozitsiya ichida turli obyektlarni – daraxtlar, tog'lar, daryo, bulut va boshqa tabiiy elementlarni – uyg'unlashtirishni o'rganadilar. Bu jarayonda ular rang va chiziqlarni uyg'unlashtirish, perspektiva, yorug'lik va soya bilan ishlash, shuningdek kompozitsiyada muvozanat va ritm yaratish kabi badiiy qoidalarni amalda qo'llaydilar. Shu bilan birga, o'quvchilar o'z ishlarini tahlil qilib, konstruktiv fikr asosida yaxshilashni o'rganadilar.

Manzara janrida ishlashning didaktik imkoniyatlari talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish va amaliy mashg'ulotlarni bosqichma-bosqich tashkil etish orqali ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. O'qituvchi darslarda referens rasmlar, vizual materiallar va real ob'ektlardan foydalanib, o'quvchilarning vizual kuzatish, rang va shakl uyg'unligini his qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu tarzda, manzara ishlari o'quvchilarning ijodiy erkinligini rag'batlantiradi va ularni mustaqil ijodiy faoliyatga yo'naltiradi.

Guruh mashg'ulotlarida talabalar bir-birining ishlarini tahlil qiladilar, konstruktiv fikr almashadilar va o'z ishlarini yaxshilashga o'rgadilar. Bu jarayon ijodiy erkinlik, hamkorlik va kritik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi individual maslahatlar berib, talabalarning texnik va badiiy qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

Amaliy mashg'ulotlarda talabalar turli metodlardan foydalanadilar: vizual materiallar orqali tahlil, eksperimentlar, ochiq havoda plenar mashg'ulotlar va individual ishlash. Talabalar ochiq havoda yoki foto materiallar yordamida manzara va

obyektlarni kuzatib, ularni chizishga harakat qiladilar. Shu tarzda ular vizual xotira, kuzatish qobiliyati va kompozitsion tafakkurini rivojlantiradilar.

Manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi o'quvchilarga nafaqat texnik mahoratni, balki estetik tafakkur, rang va shakl uyg'unligini idrok etish, kompozitsion fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirish imkonini beradi. Ochiq havoda ishlash orqali talabalar vizual xotira va kuzatish qobiliyatini mustahkamlashadi, rang va shakl uyg'unligini sezish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shu bilan birga, amaliy mashg'ulotlar ularni sabr-toqat, diqqatni jamlash va o'z ishiga mas'uliyat bilan yondashishga o'rgatadi.

Natijada, manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi o'quvchilarning texnik va badiiy ko'nikmalarini mustahkamlash, ijodiy tafakkurini rivojlantirish, estetik didini oshirish va san'atga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi. Bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, vizual materiallar, individual yo'naltirish va guruh ishlari o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligi tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish, texnik va badiiy ko'nikmalarini mustahkamlash hamda estetik tafakkurini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, amaliy ishlar, vizual tahlil va individual yo'naltirish orqali o'quvchilar o'z ijodiy salohiyatini namoyon qiladilar. Ochiq havoda mashg'ulotlar va guruh ishlari ijodiy erkinlik, hamkorlik va konstruktiv fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu tarzda, manzara janrida tasvir va tasavvur uyg'unligini o'rganish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga va o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
4. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and innovation. – 2023. – T. 2. – № B10. – С. 192-198.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.
6. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – T. 4. – № 3. – С. 60-66.

7. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84-85.